

הצעת פתרון- בחינת הבגרות בלשון (עברית, שאלון א')

חורף 2014- שאלון 011107, 210

את הפתרונות כתבו דפנה עמית ועופר סלמן שגיא, מורים ללשון בקידום.

פרק ראשון – הבנה והבעה

שאלה מספר 1:

שלוש דוגמאות לכך שדוד ילין הוא חדשן בדרכי ההוראה שלו:

- ילין לימד תנ"ך מן הכלל אל הפרט, כלומר הקדים דיון ביצירה השלמה (בהבנת הפסוק השלם) ורק לאחר מכן פנה לפענוח ולפירוש של מילים בתוך הפסוק.
- ילין הורה עברית בשיטת "עברית בעברית", (המכונה גם "השיטה הטבעית").
- ילין ערך לתלמידיו סיורים וטיולים בדרכים לא סלולות ובכלי רכב רעועים על מנת להכיר את הארץ ואת עברה.

שאלה מספר 2:

שני מאפיינים של מצב היישוב היהודי בארץ ישראל בתקופה שבה חי דוד ילין:

- חלק מדרכי הארץ היו לא סלולות וכלי הרכב של התקופה היו רעועים (על סמך שורות 32-30).
- אוכלוסיית היישוב היהודי בארץ לא הייתה מפוזרת במקומות רבים (על סמך פנייתם של ילין וכן יהודה לנציב העליון בדבר השימוש בעברית במסמכים רשמיים, שורות 40-49).
- בתקופתו של ילין היישוב סבל מצוקה (על סמך שורה 5).

שאלה מספר 3:

- א. על פי המאמר, דוד ילין פעל רבות למען תחיית הלשון העברית והשרשתה. על פי קטע נלווה 2, הקרב על שפת ההוראה בטכניון (ובהכללה – "מלחמת השפות") היה רגע מכונן בתחיית העברית. כיוון שראה את עוצמתו של הרגע ההיסטורי ואת חשיבותו, נאות ילין להעמיד את כל יוקרתו האישית והחינוכית לצד הנלחמים למען העברית.
- ב. שימו לב: בשאלה זו מתבקש התלמיד לכתוב את עמדתו. כל תשובה תתקבל ובלבד שתיכתב על פי כללי כתיבת הפסקה ועל פי עקרונות הכתיבה הנדרשים.

להלן הצעה לתשובה אפשרית:

אני תומך בזכותם של חוקרים במוסדות להשכלה גבוהה להציג את מחקריהם באנגלית. כפי שעולה מן המאמר ומן הקטע הנלווה (קטע מספר 2), התקיימו בעבר דיונים ציבוריים נוקבים בסוגיה זו, ואלה הובילו בסופו של דבר לניצחונה של העברית על הגרמנית. אמנם נכון, אירוע היסטורי זה הביא לכך שהעברית השתרשה בקרב הדוברים בישראל. עם זאת, בשנת 2014 העברית מבוססת היטב, ולכן אני סבור כי יש להתיר לאנשי אקדמיה להשתמש בשפה האנגלית בעבודתם על מנת לסייע להם בקידום שיתוף הפעולה שלהם עם חוקרים מקבילים בעולם.

שאלה מספר 4:

א. ביטויים וצירופים המבטאים את היחס האוהד של הכותבת כלפי יליו:

- במאמר זה נאיר את החזון והעשייה (שורה 14)
- הטביע את חותמו (שורה 21)
- מחנך ומורה משורש נשמתו (שורה 27)
- כנותו הפנימית (שורה 65)
- הקריב את כל זכויותיו ומשכורתו (שורה 74)
- סמל לשילוב בין תרבותי (שורה 85)

ב. דוגמה 1: יהודה בורלא השווה את אישיותו של דוד ילין לאורו של כוכב, המאיר בשמי ארץ ישראל.

דוגמה 2: יצחק בן צבי מהלל את הטיולים והספורים שערך דוד ילין בארץ, ומשתמש במילים מעצימות לתיאור אישיותו של ילין, כגון: "חידוש שלא ידעו כמוהו", "רצון אדיר".

שאלה מספר 5:

בשני הקטעים המצורפים מוצגות שתי עמדות מנוגדות ביחס לשאלת השימוש בכתב הלטיני לצורך כתיבה בעברית. על פי עמדתו של דוד ילין, הצעה זו פסולה. לדבריו, השפה הכתובה והשפה המדוברת מחוברות זו לזו במה שהוא מכנה "קשר טבעי אשר לא יוכל להינתק", ולכן יש לשמור על הכתב העברי כחלק מהשימוש בשפה זו. לעומתו, עוזי אורנן מצדד בהצעה זו. לטענתו, כיוון שהכתב העברי "מכביד על הקניית השפה", וכיוון שהכתב הלטיני מוכר היטב לכל יושבי הארץ, יקל השימוש בכתב הלטיני על השימוש בשפה, ובאמצעות שימוש זה אף יתברר לדוברי העברית כי הכתב הלטיני משמש שפות רבות מלבד אנגלית.

פרק שני – אוצר המילים והמשמעים; מילות היחס

שאלה מספר 7:

סעיף א

הבניין	הפועל	רובד הלשון של הפועל	המשמעויות
פעל (קל)	חנך	מקרא	1. חידש, התחיל להשתמש, ערך טקס פתיחה של בית חדש, של מפעל וכדומה 2. לימד, הדריך, אימן
פיעל	חינך	תלמוד (לשון חז"ל)	1. פיתח ועיצב את האופי, המידות, הנימוסים 2. לימד והדריך, אימן והרגיל 3. חנך, ערך טקס חנוכה, התחיל להשתמש

סעיף ב

הערך הוא פוליסמי מפני שיש לו שתי משמעויות, הקשורות זו בזו. דברי האקדמיה מחזקים קשר זה, שכן ב"חנך בית" וב-"חנוך לנער על פי דרכו", מדובר על הכנה לשם מילוי תפקיד, בין אם זו הכנה של מבנה או חפץ ובין אם זו הכנה (או אימון) של אדם.

שאלה 8:

- א. משמעות המילה "שזורה" היא "שלובה"
- ב. משמעות המילה "להשריש" היא "להחדיר"
- ג. משמעות הביטוי "להטביע חותם" היא "להשפיע על משהו באופן מובהק"

שאלה 9:

ילין היה איש שלום שדגל בקיום דו-שיח.

שאלה מספר 10:

המשפט המתאים לשימוש בפועל מהשורש נ-ק-ט הוא משפט (2) אליעזר בן יהודה ודוד ילין נקטו פעולות חשובות להחייאת השפה העברית.

שאלה מספר 11:

- א. שדה סמנטי של מלחמה
- ב. דוגמאות למילים משדה סמנטי של מלחמה:
 - מאבק
 - מחלוקת
 - לוחמים
 - להכריע
 - ניצחונה
 - הקריב
 - הזעיק
- ג. השימוש בשדה הסמנטי של המלחמה נעשה על מנת לשרת את רגע השיא של המאמר מבחינתה של הכותבת. השימוש נעשה כדי לתאר את האירוע היוצא דופן במסכת חייו של ילין, שבו לראשונה נקט עמדה בפומבי והחליט להילחם על עקרונותיו.

אופציה נוספת לתשובה:

הכותבת עושה שימוש בשדה הסמנטי של המלחמה על מנת להתאים את השיח לכינוי ההיסטורי שניתן לאירועים סביב המחלוקת בדבר שפת ההוראה בטכניון. השם שניתן היה "מלחמת השפות", והכותבת עושה שימוש לשוני בביטויים שיהלמו כינוי זה.

שאלה מספר 12:

- א. (1) למענם
(2) בעדו
(3) בהם
ב. (1) כלפיהם
(2) ממנו

פרק שלישי – תחביר ומערכת הצורות

תחביר

שאלה מספר 13

I – משפט פשוט

"דוד ילין" = נושא, "ערך" = נשוא

II – משפט מורכב

"שהלימודים בטכניון יתקיימו בעברית" = פסוקית משלימת פועל

"ראשי הציונות" = נושא, "רצו" = נשוא

בתוך הפסוקית: "הלימודים" = נושא, "התקיימו" = נשוא

III – משפט מאוחד

"מלחמת השפות הסתיימה בניצחון העברית" = איבר א

בתוך איבר א: "מלחמת השפות" = נושא, "הסתיימה" = נשוא

"התחזק מאוד מעמדה של העברית בארץ" = איבר ב

בתוך איבר ב: "מעמדה של העברית" = נושא, "התחזק" = נשוא

שאלה 14:

סעיף א

- (1) המילים המבטאות את הקשר הלוגי: I. לפיכך II. גרמו III. למען IV. נבעה
(2) המשפט היוצא דופן הוא משפט מספר III. הקשר הלוגי שלו הוא תכלית.
(3) הקשר הלוגי המשותף לשאר המשפטים הוא סיבה ותוצאה.

סעיף ב

- א. "באישיותו" = משלים פועל
- ב. "במוסדות" = משלים שם
- ג. "בכלי הרכב" = משלים פועל

שאלה מספר 15:

סעיף א

- (1) משפט א – פשוט, משפט ב – מאוחה, משפט ג – מורכב
- (2) משפט א – נושא, משפט ב – נושא, משפט ג – משלים שם
- (3) המילה "הוא" היא המאזכר, ותפקידה התחבירי – נושא

סעיף ב

הדרך הנכונה לתחימה היא אפשרות (2). הנימוק: הפסוקית המשלימה את שם העצם "בטכניון" היא "שיקום בארץ-ישראל", והיא צריכה תחימה נפרדת.

שאלה מספר 16:

סעיף א

- (1) דוד ילין אמר לסופרי הגולה היושבים בחוץ לארץ, שקל להם מאוד להסתפק במה שיש כבר בלשון, מפני שלא קיבלו עליהם חובת הדיבור העברי, וכל ענינם עם הלשון הוא רק ענין שבכתב.
- (2) המילה "לכם" משמשת בפנייה לגוף שני נוכח בדיבור ישיר, ובמעבר לדיבור עקיף משתנה לגוף נסתרים, כלומר: "להם".

סעיף ב

- (1) דוגמאות לצירופי סמיכות:
 - מנהיג ציבור
 - חיי היישוב
 - פרשת חיי
 - תקומת עמנו
 - מצוקת היישוב
 - בניין ירושלים
 - הקמת שכונות
 - מוסדות תרבות
- (2) דרכי היידוע של הצירופים:
 - משפחת אמו: הצירוף מידוע באמצעות שימוש בכינוי קניין חבור/שייכות (אמו = האם שלו)
 - ארץ ישראל: הצירוף מידוע על ידי שימוש בשם פרטי בסומך.

מערכת הצורות

שאלה מספר 17:

שם פעולה (באותו בניין)	שם פועל (באותו בניין)	בניין	שורש	פועל
-----	-----	הופעל	נ-ג-ש	הגִּשָּׁה
בקשה	לבקש	פיעל	ב-ק-ש	ביקש
הצעה	להציע	הפעיל	י-צ-ע	הציע
הינתקות	להנתק	נפעל	נ-ת-ק	-----
הכרה, היכר (הִכָּר)	להכיר	הפעיל	נ-כ-ר	מכירים

שאלה מספר 18:

סעיף א

- (1) נהוגה = פעל (קל), חודשו = פועל
- (2) שניהם פעלים סבילים

סעיף ב

- (1) כולם פעלים פעילים
- (2) ריבוי הפעלים נועד להדגיש את אישיותו הפעלתנית של דוד ילין ואת המעשים הרבים שעשה למען השפה העברית.
- (3) אזעיק, אשלח

סעיף ג

הצורה הנכונה היא "הציב"

שאלה מספר 19:

סעיף א

- (1) שם עצם
- (2) ההורה מחנך את ילדיו למעשים טובים.

סעיף ב

- (1) שמות תואר
- (2) צורני נטייה (שייכות)
- (3) המילה "רוחניים" בנויה כך:
בסיס: רוח + צורן גזירה "ני" (שם תואר) = רוחני
בסיס: רוחני + צורן נטייה "ים" (לציון ריבוי) = רוחניים

שאלה מספר 20:

סעיף א

(1) דרך התצורה המשותפת היא שורש במשקל. פירוט:

- בדיחה = שורש ב-ד-ח + משקל קטילה

- מצלמה = שורש צ-ל-מ + משקל מקטלה

- מצפן = שורש צ-פ-נ + משקל מקטל

(2) המילה "ידית" נוצרה בדרך תצורה של בסיס + צורן סופי, ואילו המילים בסעיף הקודם נוצרו בדרך תצורה של שורש במשקל.

פירוט דרך התצורה של המילה "ידית": בסיס "יד" + צורן גזירה "ית" (לציון מכשירים) = ידית.

סעיף ב

המילה צילום שייכת לבניין פיעל.

דוגמאות למילים (פעלים או שמות) מבניין פיעל: מחנך, פרשת